

i ona sa stanovišta budućeg razvoja jugoslovenskih nacija i narodnosti predstavlja prvorazredan naučni problem. Naučna istraživanja (interdisciplinarna) znatno kasne iza aktuelnosti ovog problema za budući razvoj jugoslovenskog društva. Aspekti izučavanja mogu biti veoma različiti, ali moraju biti organizovani u krugu jugoslovenskih naučnih institucija, a ne samo pojedinih republičkih ili nacionalnih centara. Za ovu temu interesantna su pitanja: kako su pojedine jugoslovenske nacije i narodnosti zastupljeni u vanjskim migracijama, kakva im je socijalna struktura, da li trajno ili privremeno napuštaju domovinu, kakvi su im motivi emigracije (ekonomski, politički ili neki drugi), koji su im pravci kretanja — razvijene industrijske evropske zemlje ili preokookeanske (Sjeverna Amerika, Australija i sl.)? Da li ove migracije iz domovine različito utiču na demografska kretanja pojedinih nacija u Jugoslaviji i koliko utiču na stvaranje kompleksa »male nacije« i kompleksa »nacionalne ugroženosti«? Kakva je veza iseljenika, trajnih i privremenih, sa domovinom i kakav je kvalitet tih odnosa? Posebno su interesantni procesi asimilacije u zemlji useljenja; putem odgojnih i obrazovnih institucija, političkog, ekonomskog i drugog pritiska. S kakvim je sve pitanjima vezan povratak emigranata u domovinu i kakva su dosadašnja iskustva zasnovana na realnim činjenicama? Bosna i Hercegovina je dio jugoslovenskog prostora, pa se postavlja pitanje da li je u njoj prisutna neka specifičnost u pogledu vanjskih migracija?

Za savremene migracije u Bosni i Hercegovini izuzetno su značajne migracije koje se odvijaju unutar jugoslovenskog prostora, pošto one, u protekloj deceniji, najviše opterećuju jugoslovensku javnost, jer se njima operiše u pojavama svih jugoslovenskih nacionalizama. Iz te činjenice izvire obaveza nauke da ih proučava egzaktno i interdisciplinarno i objašnjava objektivno, datim društveno-istorijskim uslovima. Čime je uslovljena tendencija stvaranja »etničkih čistih« republika i pokrajina ili njegovih dijelova, kada je čitav poslijeratni razvoj jugoslovenskog društva tražio integraciju na bazi zajedničkih interesa radničke klase i svih naroda i narodnosti? Kako su se u postojećem političkom sistemu mogli razviti egoizmi nacija (nacionalizmi), kada je čitav jugoslovenski prostor nacionalno izmiješan, a ustavno garantovana nacionalna ravnopravnost? Nacionalno pitanje je riješeno, a međunacionalni odnosi dovode do mnogih protivrječnosti.

Iljas Hadžibegović

RECENT MIGRATIONS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA AND THE NATIONAL RELATIONSHIPS (An outline for research work)

Summary

For the study of the contemporary ethnic and national relationships in Bosnia and Herzegovina, it is particularly significant to investigate the migratory processes and demographic changes which

have taken place in the land since 1878, having in view emigration, war casualties and losses, colonizations etc. Although motivated mainly by economic and political factors, just like in other Yugoslav countries, the migratory and demographic developments on the territory of Bosnia and Herzegovina in the course of the last hundred years are marked by a number of specific features, the most significant of which are the confessional and national heterogeneity of the Bosnian-Herzegovinian population and the economic-political and socio-historical particularities, like, e.g. the fact that the feudal system in the agriculture endured here as long as 1918. By no means, did the economic-political factors in all the stages of the studied period equally reflect themselves in the migratory and the demographic changes within each national and confessional community, to which, in various stages, different ways of production were typical, so also the ideological foundations of the socio-political organization conditioned by the way of production. Due to this fact, historical studies of these problems must always bear in mind the fact that these matters are complex problems so that one can always count with a host of exact historical indicators which influenced the shaping of the ethnic structure in Bosnia and Herzegovina, taking into consideration that maximum care should be taken when interpreting the clearly visible interdependence of economic-political and migratory-demographic changes.